

8. 11. 2006

ID: 44454

Bezdůvodné obohacení

Skutečnost, že nájemce nebytových prostor následně po uzavření neplatné nájemní smlouvy umožnil podnájemci, aby v nebytových prostorách provozoval svou živnost (tedy s předmětem nájmu dál disponoval), ještě nečiní podnájemce příjemcem plnění ze strany majitele nemovitosti, a nemění nic na tom, že účastníkem neplatné smlouvy zůstal nájemce, kterému pod dojmem platnosti smlouvy bylo majitelem nemovitosti poskytováno sjednané plnění (tzn. umožněno užívání nebytových prostor).

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 33 Odo 774/2004, ze dne 11.8.2006)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobkyně J. M., proti žalovanému B. K., o zaplacení částky 220.000,- Kč s příslušenstvím, vedené u Obvodního soudu pro Prahu 6 pod sp. zn. 19 C 138/2001, o dovolání žalobkyně proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 31. října 2003, č. j. 19 Co 451/2003-150, tak, že rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 31. října 2003, č. j. 19 Co 451/2003-150, se zrušuje a věc se vrací tomuto soudu k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Žalobkyně se po žalovaném domáhala vydání bezdůvodného obohacení v částce 485.567,- Kč s příslušenstvím. Uváděla, že 16. 5. 1991 uzavřela jako nájemkyně s pronajímatelem B. d. J. 5 smlouvu o nájmu nebytových prostor v přízemí domu čp. 1010 v J. ulici v P.; tato smlouva je neplatná. I když nájemní smlouvu uzavřela ona, v pronajatých prostorách podnikal výlučně žalovaný, který byl v minulosti soudně trestán a družstvo by s ním nájemní smlouvu neuzavřelo. V rámci řízení vedeného u Obvodního soudu pro Prahu 7 pod sp. zn. 5 C 47/2000 uzavřela 16. 5. 2001 s pronajímatelem smír, jímž se zavázala zaplatit mu 400.000,- Kč s příslušenstvím z titulu bezdůvodného obohacení souvisejícího s úhradou za užívání nebytových prostor. Tuto částku zaplatila ve dvou splátkách (první dne 2. 7. 2001 ve výši 220.000,- Kč a druhou dne 5. 2. 2002 ve výši 265.567,- Kč), když vycházela z písemného prohlášení žalovaného ze dne 8. 6. 2000, že celá věc je jeho záležitostí a případně vyrovnání sám uhradí. Poté, kdy 2. 7. 2001 zaplatila bytovému družstvu první splátku, vyzvala žalovaného k jednání a vyřešení celé záležitosti, což však odmítl a dosud jí částku, kterou bytovému družstvu uhradila, nezaplatil.

Obvodní soud pro Prahu 6 rozsudkem ze dne 24. dubna 2003, č. j. 19 C 138/2001-127, žalobě vyhověl v rozsahu částky 220.000,- Kč s 8 % úrokem z prodlení od 2. 7. 2001 do zaplacení, v rozsahu částky 265.567,- Kč s 6 % úrokem z prodlení od 5. 2. 2002 do zaplacení ji zamítl a rozhodl o nákladech řízení. Vyšel ze zjištění, že účastníci - podnikatelé obchodující s použitým zbožím - spolu žili jako druh a družka. Při podnikání si vzájemně pomáhali, každý však podnikal sám v určených prostorách. Nebytové prostory v J. ulici, které si od B. d. J. pronajala žalobkyně, fakticky užíval výlučně žalovaný. Po té, kdy vyšlo najevo, že nájemní smlouva uzavřená mezi žalobkyní a B. d. J. je neplatná, zažalovalo zmíněné bytové družstvo žalobkyni o vydání bezdůvodného obohacení ve výši rozdílu hodnoty sjednaného a tržního nájemného. V tomto sporu vedeném u Obvodního soudu pro Prahu 7 pod sp. zn. 5 C 47/2000 se žalobkyně smírem zavázala družstvu uhradit bezdůvodné obohacení v částce 400.000,- Kč s příslušenstvím. K tomuto kroku se odhodlala poté, co ji žalovaný ubezpečil, že částku zaplatí, neboť se jedná o úhradu ekvivalentu nájemného za dobu, co nebytové prostory užíval on. Na podkladě takto zjištěného skutkového stavu soud prvního stupně dovodil, že žalovaný se ve smyslu § 451 odst. 1 obč. zák. na úkor žalobkyně bezdůvodně obohatil, neboť žalobkyně za něj zaplatila pronajímateli částku odpovídající tržnímu nájemnému, ačkoli sama pronajaté nebytové prostory neužívala a užíval je výlučně žalovaný. Vzhledem k tomu, že pohledávku ve výši 265.567,- Kč žalobkyně postoupila smlouvou o postoupení pohledávky Bc. M. H., soud její žalobu v tomto rozsahu zamítl. Námitku promlčení vznesenou žalovaným neshledal důvodnou, neboť teprve uzavřením soudního smíru (jeho právní mocí dne 25. 5. 2001) se žalobkyně dozvěděla, o jaké částky se na její úkor žalovaný bezdůvodně obohatil, přičemž žalobu proti němu podala dne 2. 8. 2001.

Městský soud v Praze jako soud odvolací rozsudkem ze dne 31. října 2003, č. j. 19 Co 451/2003-150, změnil rozsudek soudu prvního stupně ve vyhovující části tak, že žalobu o zaplacení částky 220.000,- Kč s 8 % úrokem z prodlení od 2.

7. 2001 do zaplacení zamítl, a rozhodl o nákladech řízení před soudy obou stupňů. Konstatoval, že soud prvního stupně dostatečně zjistil skutkový stav a správně dovedl, že žalobou je uplatňován nárok vyplývající nikoliv ze smluvního vztahu (z namítané půjčky), nýbrž z titulu vydání bezdůvodného obohacení. Neshledal ale správným závěr o důvodnosti uplatněného nároku. Ačkoli žalobkyně tvrdí, že žalovanou částku zaplatila družstvu za žalovaného, má pro posouzení věci zásadní význam skutečnost, že tuto částku hradila na základě soudního rozhodnutí. Plnění na základě pravomocného rozhodnutí soudu nelze podřadit pod žádnou z forem bezdůvodného obohacení tak, jak jsou vyjmenovány v § 451 odst. 2 obč. zák. Žalobkyně tak netvrdí nic jiného než to, že v řízení vedeném před Obvodním soudem pro Prahu 7 nebyla pasivně legitimována, neboť správně měl být nárok uplatněn proti žalovanému, který nebytové prostory fakticky užíval, a pokud podle rozhodnutí soudu plnila, jednalo se o plnění za žalovaného, který se na její úkor bezdůvodně obohatil. Jestliže ale v řízení před Obvodním soudem pro Prahu 7 tato tvrzení na svou obranu nepřednesla a uzavřela s bytovým družstvem smír, nemůže se nyní domáhat proti žalovanému vydání bezdůvodného obohacení. S odkazem na tento závěr považoval odvolací soud za nadbytečné zabývat se vznesenou námitkou promlčení a pouze připomněl, že podle § 107 obč. zák. by bylo nutno počátek běhu promlčecí doby vztáhnout ke dni, kdy se žalobkyně dozvěděla o vzniku bezdůvodného obohacení a o tom, kdo se na její úkor obohatil; tento okamžik tak není možno spojovat až s právní mocí usnesení o schválení smíru.

Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně dovolání, v němž vytýká, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci. V důsledku pochybení odvolacího soudu, který přijal nesprávný názor o vázanosti pravomocným usnesením o schválení soudního smíru, jímž v jiném řízení byl řešen vztah mezi žalobkyní a třetím subjektem, nedošlo k věcnému projednání věci. Plnění na základě soudem schváleného smíru není plněním ze soudního rozhodnutí, ale plněním z převzatého závazku. Usnesení o schválení smíru není proto překážkou, pro kterou by jiný soud nemohl v řízení s odlišnými subjekty rozhodnout o základu nároku a o jeho výši. Plnění osoby povinné podle schváleného smíru může být podle okolností případu zcela nebo jen z části plněním za jiného. Exekuční titul řeší závazně jen právní vztahy účastníků předcházejícího řízení, nikoliv následné vztahy účastníků k jiným subjektům. Rozborem institutů převzetí dluhu podle § 531 obč. zák. a přistoupení k závazku podle § 533 obč. zák. žalobkyně dovozuje, že intervence třetí osoby do vztahu věřitel - dlužník je jiným vztahem, a to vztahem jen mezi dlužníkem a třetí osobou, a proto pro rozsudek zavazující třetí osobu k plnění věřiteli je rozhodné to, zda se třetí osoba platně zavázala k plnění věřiteli. Podle dovolatelky není vyloučeno, aby se domáhala vydání bezdůvodného obohacení, které poskytla na základě svého závazku vůči tomu, v jehož prospěch v důsledku své povinnosti plnila. Ani při totožnosti výše plnění nejde o tentýž závazek, neboť vznikl až okamžikem poskytnutí plnění věřiteli. Není vyloučeno, aby tomu, kdo byl odsouzen jako intervenující osoba k úhradě nároku z bezdůvodného obohacení, vznikl úhradou nárok na vydání „jiného“ bezdůvodného obohacení vůči tomu, v jehož prospěch intervenoval. Soudem schválený smír považuje dovolatelka za formu dohody o narovnání, kdy soud schválením navrženého smíru nestvrzuje, že žalobou uplatněný nárok je po skutkové i právní stránce důvodný, ale jen to, že neshledal dohodu účastníků z pohledu hmotného práva za rozpornou se zákonem. Usnesení o schválení smíru pouze respektuje svobodnou vůli účastníků založit mezi sebou nový právní vztah místo předchozího sporného vztahu; nedostatek pasivní legitimace není na překážku schválení smíru. K dovětku odvolacího soudu ohledně promlčecí doby připomněla, že teprve dnem plnění za jiného jí vznikl nárok na vydání bezdůvodného obohacení a promlčecí doba tohoto nároku nemohla proto začít běžet dříve. Připustila, že plnění ze soudem schváleného smíru by nemohla již vůči témuž účastníku žádat zpět jako bezdůvodné obohacení, neboť schválením smíru se toto plnění stalo plněním závazku; totéž plnění je ale ve vztahu k žalovanému plněním za jiného, zakládající nový vztah z bezdůvodného obohacení. Ze všech těchto důvodů navrhla, aby byl rozsudek odvolacího soudu zrušen a věc mu byla vrácena k dalšímu řízení.

Žalovaný navrhl zamítnutí dovolání. Soudem schválený smír má totiž účinky pravomocného rozsudku, přičemž soud schválí pouze takový smír, který není v rozporu s právními předpisy. To, že jeden z účastníků řízení není k jeho uzavření legitimován podle hmotného práva, je důvodem, pro který by navržený smír neměl být schválen.

Podle článku II bodu 3. zákona č. [59/2005](#) Sb., obsahujícího přechodná ustanovení k novele občanského soudního řádu provedené tímto zákonem, dovolání proti rozhodnutí odvolacího soudu vydaným přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona (t. j. před 1. dubnem 2005) nebo vydaným po řízení provedeném podle dosavadních právních předpisů se projednají a rozhodnou podle dosavadních právních předpisů. S ohledem na den, kdy bylo napadené rozhodnutí vydáno, bylo tedy v řízení o dovolání postupováno podle občanského soudního řádu ve znění před novelou provedenou zákonem č. [59/2005](#) Sb. (dále opět jen „o. s. ř.“).

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno včas osobou k tomu oprávněnou (účastníkem řízení), při splnění podmínky advokátního zastoupení (§ 240 odst. 1, § 241 odst. 1 a odst. 4 o. s. ř.), a že je podle § 237 odst. 1 písm a) o. s. ř. přípustné, přezkoumal napadené rozhodnutí podle § 242 odst. 3 o. s. ř. Žalobkyně nenamítá, že řízení bylo postiženo

vadami uvedenými v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o. s. ř., ani jinou vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, a ani z obsahu spisu nic takového neplyne. Proto se dovolací soud zabýval jen výslovně uplatněnými dovolacími důvody tak, jak je žalobkyně v dovolání obsahově vymezila, a shledal dovolání důvodným.

Podle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. lze dovolání podat z důvodu, že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Nesprávným právním posouzením je omyl soudu při aplikaci práva na zjištěný skutkový stav. O mylnou aplikaci právních předpisů se jedná, jestliže soud použil jiný právní předpis, než který měl správně použít, nebo sice aplikoval správný právní předpis, ale nesprávně jej vyložil, popřípadě ze skutkových zjištění vyvodil nesprávné právní závěry.

Žalobkyně shledává nesprávným závěr odvolacího soudu, že částka, kterou zaplatila podle pravomocného rozhodnutí soudu pronajímateli z titulu vrácení plnění z neplatné nájemní smlouvy, nemůže být bezdůvodným obohacením, které na její úkor získal žalovaný, neboť ji zaplatila na základě pravomocného rozhodnutí soudu, kterým je soud v jiném řízení vázán.

Podle § 451 odst. 1 obč. zák. kdo se na úkor jiného bezdůvodně obohatí, musí obohacení vydat.

Podle § 451 odst. 2 obč. zák. bezdůvodným obohacením je majetkový prospěch získaný plněním bez právního důvodu, plněním z neplatného právního úkonu nebo plněním z právního důvodu, který odpadl, jakož i majetkový prospěch získaný z nepoctivých zdrojů

V posuzované věci odvolací soud dovodil, že plnění poskytnuté na základě pravomocného usnesení o schválení smíru nelze podřadit pod žádnou z forem bezdůvodného obohacení, zejména pod kategorii bezdůvodného obohacení získaného plněním za jiného (§ 454 obč. zák.).

V daném řízení soudy posuzovaly, zda žalobkyně plnila za žalovaného, co po právu měl plnit sám, tedy zda existovala povinnost žalovaného k plnění, kterou místo něj splnila žalobkyně. V souladu s usnesením Obvodního soudu pro Prahu 7 ze dne 16. 5. 2001, č. j. 5 C 47/2001-25 (§ 135 odst. 2 o. s. ř. a § 159a odst. 1 a 4 o. s. ř.), kterým byl schválen smír, podle něhož se žalobkyně (tehdy jako žalovaná) zavázala zaplatit žalujícímu B. d. J. částku 400.000,- Kč s příslušenstvím, odvolací soud uzavřel, že nešlo o povinnost žalovaného, nýbrž o povinnost žalobkyně. Podle schváleného smíru proto nemohla plnit za jiného (§ 454 obč. zák.), nýbrž splnila svou povinnost, vyplývající ze soudního rozhodnutí. Je pravdou, že žalobkyně nemohla v řízení vedeném pod sp. zn. 5 C 47/2001 namítat nedostatek své pasivní věcné legitimace, tj. tvrdit, že správně měl být nárok uplatněn bytovým družstvem vůči žalovanému. Při vypořádání bezdůvodného obohacení podle § 457 obč. zák. v případech, kdy je smlouva neplatná, jsou aktivně i pasivně legitimováni jen účastníci neplatné smlouvy. Přestože byla smlouva o nájmu nebytových prostor z důvodu absence předchozího souhlasu příslušného orgánu státní správy od počátku neplatná, bylo na jejím základě plněno ze strany bytového družstva tím způsobem, že žalobkyni bylo umožněno předmětné nebytové prostory užívat. Skutečnost, že žalobkyně následně po uzavření neplatné smlouvy umožnila žalovanému, aby v nebytových prostorách provozoval svou živnost (tedy s předmětem nájmu dále disponovala), ještě nečiní žalovaného příjemcem plnění ze strany bytového družstva, a nemění nic na tom, že účastníkem neplatné smlouvy zůstala nadále žalobkyně, které pod dojmem platnosti smlouvy bylo bytovým družstvem poskytováno sjednané plnění (tzn. umožněno užívání předmětných prostor). Přijala-li plnění z neplatné nájemní smlouvy od bytového družstva žalobkyně, vznikla jí rovněž povinnost přijaté plnění (resp. jeho peněžní ekvivalent) bytovému družstvu vydat (k tomu srovnej obdobně rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 10. 2003, sp. zn. 33 Odo 366/2003, nebo usnesení ze dne 16. 2. 2006, sp. zn. 33 Odo 1175/2004).

Od právního vztahu vyplývajícího z neplatné smlouvy je nutno ale odlišit právní vztah mezi žalobkyní a žalovaným. Podle tvrzení žalobkyně po rozhodnou dobu užíval předmětné nebytové prostory výlučně žalovaný na základě jejího souhlasu. Ten se na její úkor bezdůvodně obohatil, neboť i když žalobkyně nebytové prostory neužívala, musela zaplatit bytovému družstvu (pronajímateli) částku 485.567,- Kč jako plnění z neplatné smlouvy; tím že žalovaný žalobkyni za užívání za stejné období nic neplatil, získal bezdůvodně obohacení na její úkor buď plněním z neplatného právního úkonu (souhlas s užíváním, opírající se o neplatnou smlouvu o nájmu nebytových prostor) nebo plněním bez právního důvodu. Výše bezdůvodného obohacení se pak rovná částce, kterou zaplatila žalobkyně bytovému družstvu.

Odvolací soud nesprávně skutková zjištění podřadil pod skutkovou podstatu bezdůvodného obohacení podle § 454 obč. zák., ač správně právní kvalifikace skutku odpovídá § 451 odst. 2 obč. zák. Tím se dopustil omylu při aplikaci práva na zjištěný skutkový stav (skutkové zjištění) a jeho rozhodnutí je tak založeno na nesprávném právním posouzení věci.

Dovolacímu soudu proto nezbylo, než podle § 243b odst. 2 věty za středníkem o. s. ř. napadený rozsudek zrušit a podle § 243b odst. 3 věty první o. s. ř. věc vrátit odvolacímu soudu k dalšímu řízení .

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Pracovní doba](#)
- [Exekuce](#)
- [Důkazní břemeno](#)
- [Dokazování, neúčinnost právního jednání](#)
- [Katastr nemovitostí](#)
- [Náhrada za ztrátu na výdělku \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Ochrana spotřebitele \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Pracovněprávní vztah \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Společný nájem bytu manžely \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Určení otcovství \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Jméno v obchodní firmě právnické osoby](#)